

92 DE ANI DE LA PACEA DE LA BUCUREȘTI (1913)

Cadrilaterul sau sudul Dobrogei, reprezentat de cele două județe Durostor, după vechiul nume roman al cetății Silistra -stăpânită odinioară de Mircea cel Bătrân- și Caliacra - după numele de origine grecească veche al capului care înaintea mult în mare -, a intrat în componența României în anul 1913, în urma Păcii de la București. Aceasta punea capăt celui de-al doilea război balcanic.

Noua frontieră, așa-zisă "strategică", n-a adus însă României mai multă securitate, ba, din contră, i-a adus, mai degrabă, necazuri decât beneficii: atacurile comitangiilor, problema colonizării macedonenilor și, mai presus de toate, tensionarea relațiilor cu Bulgaria, ce se vor accentua în 1916 și 1940.

Cu toate acestea, Cadrilaterul a fost și este, pentru mulți români, vatră strămoșească.

Articolul de față își propune să facă un scurt istoric al acestui ținut, ca un omagiu adus românilor ce au rămas sau au fost nevoiți să îl părăsească, în 1940.

Slăbirea Imperiului Bizantin, atacat de turcii din Asia Mică, și decăderea statului bulgar, care culminează cu divizarea din 1363, o parte la răsărit, cu capitala la Târnovo, condusă de Șișman și cealaltă, la apus, cu capitala la Vidin, condusă de Stracimir, permit, în jurul anului 1320, apariția, în părțile Cabarnei (Cărvunei), a unui stat independent, al românilor dintre Dunăre și Mare.

El se constituie în strânsă legătură cu biserica ortodoxă. Patriarhia de la Constantinopol îl numește pe Metodie "*metropolit de Varna și Carbova*"¹.

În anul 1346, noul stat românesc, bine consolidat și recunoscut de Bizanț, îl avea conducător pe Balica, solicitat de împărăteasa regentă a Bizanțului, Ana de Savoia, să intervină în conflictul împăratului minor Ioan al V-lea Paleologul (1341-1391), pentru a-l susține împotriva rebeliunii nobiliare, condusă de marele domestikos Ioan Cantacuzino, proclamat, în 1341, bazileu.

Balica a trimis la Constantinopol un corp expediționar de 1.000 ostași, puși sub comanda fraților săi, Teodor și Dobrotici (Dobrotiță).

Cei doi frați au fost primiți sărbătorește în capitală. Dobrotiță, căsătorindu-se cu fiica marelui duce Alexios Apokaukos, a fost numit strateg al armatei imperiale².

În vara anului 1348, după realizarea unei înțelegeri între Ioan Cantacuzino și Ioan al V-lea Paleologul, lui Dobrotici i s-au recunoscut meritele, fiind socotit printre *„cei mai de văză conducători politici și militari ai vremii”*³.

La două decenii de la aceste evenimente, un act al Patriarhiei din Constantinopol îl înfățișează pe conducătorul român ca despot al unui stat întins spre sud, pe litoralul pontic, până la Kozeakon și Emană (Emina), unificat în jurul Țării Cavarnei⁴.

Un document din 1372 constată existența statului lui Dobrotici (numit despot), între Dunăre și Marea Neagră.

Nicolae Iorga socoate că numele domnului Dobrogei, Dobrotici (Dobrotiță), *„ca și acela de Balica (din Balea) al fratelui, îl arată de rasă românească”*⁵.

În deceniile următoare, reflectând necesitatea obiectivă a realizării apărării în comun a Țărilor Române împotriva expansiunii otomane, statul român dobrogean s-a unit cu Țara Românească, sub sceptrul marelui voievod Mircea cel Bătrân.

Evenimentul s-a petrecut în cursul anului 1388, când turcii, conduși de Ali Pașa, întreprind o lungă campanie împotriva lui Ivanco, conducătorul Dobrogei, și a lui Sișman, conducătorul statului bulgar cu capitala la Târnovo.

Atât Ivanco, cât și Sișman mor în luptă cu turcii. Succesele otomane sunt anulate repede, prin intervenția energică a lui Mircea cel Bătrân (1386-1418), care îndepărtează pericolul otoman și îi unește, într-o singură țară, pe românii din Dobrogea cu cei din Țara Românească.

Dobrogea s-a unit cu Țara Românească în anii 1388-1389, iar Cadrilaterul a fost mereu parte componentă a Dobrogei. Primul document în care Mircea își spune domn *„al părților Podunaviei”* (Țara de la Dunăre) poartă data de 4 septembrie 1389⁶.

Apogeul puterii lui Mircea cel Bătrân își află înțelegerea exactă într-un document din 23 noiembrie 1406, din care aflăm teritoriul pe care acesta îl stăpânea: *„...Io Mircea, mare voievod și domn cu mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu stăpânind și domnind toată țara Ungro-Vlahiei și a părților de peste munți, încă și spre părțile tătărești și herțeg al Amlășului și Făgărașului și domn al Banatului Severinului și de amândouă părțile, peste toată Podunavia, încă până la Marea cea Mare, și singur stăpânitor al cetății Dîrstor”*⁷.

La titlul de *„mare voievod”*, *„singur stăpânitor”*, Mircea cel Bătrân a adăugat pe acela de *„despot”*, în legătură cu stăpânirea sa asupra Dobrogei. Mircea poartă titlul de *„despot al țărilor lui Dobrotici”*⁸.

Trebuie precizat că Mircea a acordat o largă autonomie teritoriilor dobrogene și le-a respectat tradițiile administrative. La Silistra, de

pildă, cârmuiau dregători locali, intitulați „chefalia” (căpetenii). Inscricția din 1408 de la Silistra, scrisă în limba greacă, a fost pusă de locuitorii care țineau să amintească urmașilor cele trăite de ei când *“Io Mircea, marele voievod și domn a toată Ungrovlahia, a izbăvit Silistra de turci”*⁹.

După moartea lui Mircea, fiul său, Mihail (1418-1420), menține Dobrogea în componența Țării Românești, fapt ce reiese din titulatura sa, consemnată într-un document, din 18 martie 1419: *“Mihai Voievod, domn al Țării Românești și al Munților către țara tătărească și amândouă părțile de dincoace și de peste Dunăre și până la Poarta de Fier și până la Marea Neagră”*¹⁰.

Dobrogea a fost cucerită de turci în vremea domnitorului Radu Praznaglava (1420-1422, 1423, 1424, 1426, 1427).

Până la 1878, Dobrogea devine un ținut islamic, integrat Imperiului Otoman.

*“Locuitorii români înfruntă o lungă perioadă de asuprire atât pe plan social-economic, cât și cultural-spiritual, dar conștiința lor etnică și structura spirituală axată pe credința creștină-ortodoxă, le-a insuflat vitalitatea și spiritul de conservare, fiindu-le întotdeauna reazem moral și îndemn în luptă”*¹¹.

După o apartenență de 450 de ani la statul otoman, Dobrogea revine la patria-mamă, România, în anul 1878, când se încheie încă o pagină glorioasă a istoriei poporului român – cucerirea independenței de stat a României.

Congresul de la Berlin a legalizat independența, pe care o cuceriseră ostașii români pe câmpul de luptă, cu prețul atâtor sacrificii umane și materiale.

La Congresul de pace de la Berlin, din 1/13 iulie 1878, articolele 22-26 ale tratatului cuprindeau dispoziții referitoare la România. Se recunoștea independența României, Serbiei și Muntenegrului. Independența României era condiționată de cedarea către Rusia a sudului Basarabiei și de înlăturarea discriminărilor profesionale. Prin tratat, i se acorda României Delta Dunării, Insula Șerpilor și se prevedea, totodată, restabilirea autorității statului român asupra Dobrogei, străvechi teritoriu românesc ce fusese crotopit de turci încă din secolul al XV-lea, cât și asupra ținutului situat la sudul Dobrogei, până la o linie care, plecând de la răsărit de Silistra, răspundea la Marea Neagră, la sud de Mangalia.

Urma ca o comisie europeană să delimiteze frontiera între România și noul stat creat, principatul autonom al Bulgariei¹².

“Semnificativ este faptul că la Congresul de la Berlin contele Șuvalov, ambasadorul Rusiei în Marea Britanie, a recunoscut că Dobrogea se cuvenea României mai mult decât oricui, din cauza numărului populației de

acolo”¹³.

Se știe că, la Congresul de la Berlin, delegația română și-a exprimat interesul ca frontiera de sud a Dobrogei să includă și Silistra cu fortificațiile sale. Dar, datorită intervenției cancelarului Rusiei, Gorceakov, în ciuda rezistenței României față de cedarea celor trei județe din sudul Basarabiei către Rusia, partea sudică a Dobrogei, Cadrilaterul a rămas principatului autonom al Bulgariei.

Abia în 1913, după cel de-al doilea război balcanic, în componența României au intrat județele Durostor și Caliacra – teritoriul cunoscut sub numele de Cadrilater sau Dobrogea Nouă.

Cadrilaterul a devenit, pentru cele două țări vecine, România și Bulgaria, “mărul discordiei”.

Istoricii bulgari au scris un număr impresionant de lucrări, prin care susțin, cu tărie, ideea apartenenței Cadrilaterului la istoria statalității bulgare, afirmând, totodată, că, în momentul atribuirii sale României, era locuit de o populație “dominant bulgară”. Numai că, și din punct de vedere al populației, lucrurile nu stau chiar așa. În timpul ocupației otomane, teritoriul a fost colonizat, ca și întreaga Dobroge, de altfel, cu turci și tătari, musulmanii devenind elementul etnic majoritar, alături de care existau așezări stabile vechi ale românilor și bulgarilor.

Cadrilaterul din 1913 măsoară 7780 km² și avea o populație, conform datelor oficiale, de 138.000 turco-tătari (48%) și 121.900 bulgari (43%), românii reprezentând 9%¹⁴.

Bulgarii au stăpânit Cadrilaterul timp de 35 de ani (1878-1913), perioadă în care statul bulgar colonizează aici o numeroasă populație bulgară.

Despre bulgarii din Cadrilater, istoricul P.P. Panaitescu arată că prezența lor aici era “rezultatul unei colonizări recente și cu caracter artificial, că bulgarii s-au așezat în cea mai mare parte după 1878 în satele odinioară turcești”, fapt confirmat și de o serie de învățați bulgari, dintre care amintim pe reputatul filolog Lj. Miletici¹⁵.

În urma Conferinței de pace de la București, ce încheia cel de-al doilea război balcanic – 17 iulie 1913, sudul Dobrogei revenea României, cunoscut și sub numele de Dobrogea Nouă.

Până în 1940, acest teritoriu a fost parte componentă a statului român.

La 30 august – 1 septembrie 1916, Germania, Bulgaria și Turcia declarau război României. Aceasta intra, astfel, în primul război mondial.

În timp ce România a hotărât să intre în război de partea Antantei, Bulgaria s-a aflat în tabăra adversă, cea a Puterilor Centrale.

Infrântă pe frontul din Dobrogea, armata română s-a retras, iar

orașele Bazargic, Cavarna și Balcic- Cadrilaterul-, au fost ocupat de armatele germano-bulgaro-turce.

Dobrogea a fost cea dintâi provincie românească ocupată de inamic, în octombrie 1916, și cea de pe urmă scăpată de robie – 2 decembrie 1918.

“Din punct de vedere administrativ, Cadrilaterul a fost încorporat direct Bulgariei. Restul Dobrogei a intrat inițial sub administrația Bulgariei timp de 3 luni, apoi, s-a întocmit un condominium germano-bulgaro-turc, fiind în mod efectiv o administrație germană. Ea a durat până în noiembrie 1918, când s-a reinstaurat administrația bulgară, încheiată la 2 decembrie 1918”¹⁶.

Pentru populația românească, ocupația străină a fost un calvar.

Războiul s-a încheiat cu victoria Antantei. La 24 noiembrie 1918, comandantul militar interaliat a cerut retragerea armatei bulgare din Dobrogea.

La 26-30 noiembrie 1918, autoritățile administrației civile ale județelor Tulcea, Constanța, Durostor și Caliacra s-au reîntors în orașele reședință de județ. În catedralele și bisericile celor patru municipii, s-au oficiat servicii religioase, desfășurându-se solemnitatea reinstalării autorităților române.

Stabilirea administrației române n-a pus capăt problemei dobrogene, prelungită artificial pe plan internațional, chiar în cadrul Conferinței de pace de la Paris. Diplomația americană, care avea o vagă imagine a problemei balcanice, a susținut cererile teritoriale ale bulgarilor privitoare la sudul Dobrogei.

La 8 septembrie 1919, propunerea americană a fost respinsă de George Clemenceau, președintele Franței și al Conferinței de pace de la Paris.

Prin tratatul de pace de la Neuilly sur Seine, Bulgaria va recunoaște dreptul României asupra Cadrilaterului, acceptând frontiera din anul 1913. *“După 1913 Cadrilaterul a dobândit pentru România o dublă însemnătate: o funcție strategică. Și aceea de cămin pentru românii din afara hotarelor. Aromânii macedoneni deposedați de statul bulgar de păsurile lor din Macedonia și Tracia Orientală, precum și românii din Regat lipsiți de pământ, au fost colonizați de statul român în Cadrilater”¹⁷.*

După primul război mondial, statul român a întocmit un susținut program legislativ, vizând împrumutarea noilor veniți, pentru a le conferi stabilitate și siguranță.

Față de minoritățile etnice turco-tătare și bulgare, statul român a garantat, în spiritul tradiționalei politici de toleranță, deplina egalitate cu etnicii români.

Elocventă în acest sens este însăși *Legea pentru organizarea Dobrogei Noi*, din 1 aprilie 1914, precum și discursul rostit de primul ministru al României, Ion I.C. Brătianu, cu prilejul dezbaterii parlamentare: *“Noi*

considerăm că este indiferentă originea de rasă, că este indiferentă deosebirea de religie, că toată populațiunea care de azi înainte aparține regatului român are dreptul la aceeași dragoste și la aceeași solitudine"¹⁸.

Începând cu anul 1925, statul român aprobă colonizarea aromânilor din Macedonia grecească, în Cadrilater.

La puțin timp de la începutul colonizării în Dobrogea de sud, primul ministru, Vintilă Brătianu, afirma: *"Aromânii colonizați sunt elemente de mare valoare națională și gospodărească. Pe unde s-au așezat în Cadrilater au înflorit satele, au înființat școli, biserici, comune și gospodării temeinice și trainice, au frământat ogorul îmbelșugându-l cu rod. De asemenea, macedonenii coloniști s-au dovedit și credincioși ai ordinii hotarelor*"¹⁹.

Izbucnirea, în 1939, a celui de-al doilea război mondial a adus, din nou, teamă în inimile românilor din Cadrilater.

Revizuirea frontierelor României, prin forță și dictat, a confirmat temerile locuitorilor Dobrogei cu privire la integritatea acestei provincii românești.

În pofida revizionismului moderat al bulgarilor, raporturile cu Bulgaria au fost, în perioada interbelică, marcate de unele momente tensionate, provocate, periodic, de atacurile teroriste ale comitangiilor, pornite de pe teritoriul bulgar.

Comitangii au format o organizație iredentistă, creată de refugiații bulgari dobrogeni în Bulgaria, la frontiera cu România, cu asentimentul tacit al autorităților bulgare. Ei alcătuiesc bande înarmate, care treceau în Dobrogea, organizând acțiuni teroriste asupra populației române.

După ce România, în iunie 1940, pierduse Basarabia, Hitler și Mussolini somau Bucureștiul să cedeze Ungariei și Bulgariei teritoriile revendicate de acestea.

La 31 iulie 1940, în urma audienței acordată de Hitler delegației de stat bulgare, Berlinul comunica României că *"Dobrogea de Sud ar trebui retrocedată în granițele sale dinainte de 1913"*.

În fața acestei situații, conducătorii României au început tratativele cu partea bulgară. Bulgarii revendicau, în mod categoric, întreaga Dobrogea de Sud.

Partea română a încercat să mențină orașele Silistra și Balci. Somați de Ministrul Germaniei la București, Wilhelm Fabricius, să satisfacă integral revendicările bulgare, românii renunță la cererile lor.

Conferința româno-bulgară de la Craiova a început la 19 august 1940.

Tratatul a condus la stabilirea unei noi frontiere, care, pornind de la Dunăre, în aval de Silistra, ajungea la Marea Neagră, la 8 km sud

de Mangalia. Partea română dădea asigurări că această graniță va fi definitivă și pe vecie. În același timp, partea bulgară a declarat că, odată cu încorporarea sudului Dobrogei, Bulgaria nu va mai formula, niciodată, vreo pretenție contra României, considerând chestiunea Dobrogei ca fiind tranșată pentru vecie²⁰.

La 7 septembrie 1940, între România și Bulgaria, se parafa Tratatul de la Craiova, însoțit de un Protocol și un Acord privind modalitatea de evacuare a teritoriului cedat, schimbul de populație și problemele financiare.

“Teritoriul preluat de bulgari măsoară circa 7.700 km². În ceea ce privește populația în Cadrilater locuiau în 1940 – 117.000 de români, iar în județele Tulcea și Constanța 49.700 de bulgari”²¹. În urma schimbului de populație, aceasta își pierde cetățenia inițială.

“Proprietățile imobiliare rurale ale locuitorilor transferați obligatoriu erau considerate <<bunuri abandonate>> și intrau în patrimoniul statului respectiv. Proprietatea imobiliară urbană rămânea în proprietatea deținătorilor, intrând însă sub jurisprudența țării pe al cărui teritoriu se afla. Persoanele care făceau obiectul schimbului aveau dreptul să păstreze și să transfere bunurile mobile, vite, inventar agricol etc.”²².

Ajunși în România, evacuații din Cadrilater s-au confruntat cu noi greutăți, în primul rând, găsirea unui nou cămin. Problema reșezării lor s-a dovedit dificilă.

O parte din ei s-au așezat în județele Constanța și Tulcea. Alții, în județele Călărași și Ialomița.

În realitate, și în profida înțelegerilor româno-bulgare, în Cadrilater au rămas numeroase familii de români, cum, de altfel, în județele Constanța și Tulcea, trăiesc astăzi numeroși bulgari.

NOTE

1. Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, p. 196.
2. *Istoria Militară a poporului român*, vol. I, Ed. Militară, București, 1984, p. 362
3. *Ibidem*, p. 363
4. O.Mărculescu, *Cavarna medievală și modernă*, în “Analele Dobrogei”, 16, 1936, p. 69
5. Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, vol. III, p. 230
6. N.Stoicescu, *Marele Mircea Voievod*, Buc., 1987, p. 152-153
7. P.P.Panaiteșcu, *Istoria românilor*, București, 1990, p. 89
8. N.Stoicescu, *op.cit.*, p. 156
9. “*Studia et acta Orientalia*”, I, 1958, p. 239-247
10. A.Rădulescu, I.Bitoleanu, *op.cit.*, p. 202

11. C.C.Giurăscu, Dinu C.Giurăscu, *Istoria Românilor*, 1971, p. 296
12. A.Rădulescu, I.Bitoleanu, *op.cit.*, p. 337.
13. *Ibidem*, p. 337
14. *Ibidem*, p. 381
15. *Ibidem*, p. 381
16. *Ibidem*, p. 387
17. *Ibidem*, p. 432
18. *Ibidem*, p. 433
19. N.Cușa, *Aromânii (macedonenii) în România*, Ed.Muntenia, 1995, p. 25
20. A.Rădulescu, I.Bitoleanu, *op.cit.*, p. 438
21. *Ibidem*, p. 439
22. *Ibidem*

90 YEARS SINCE BUCHAREST PEACE TREATEE (1913)

Abstract

The author intends to give a short historic review of the Quadrilater area, stressing that it was and still it is for many Romanians their ancestors' homeland.